

הרב אברהם גרוס
כולל זכרון יוחנן, ירושלים

ביאור בברייתא דתיאור החלזון

תכלת צבע בגד מלכות

איתא בגמרא מנחות (מד ע"א): "ת"ר חלזון זה גופו דומה לים ברייתו דומה לדג ועולה אחד לשבעים שנה ובדמו צובעין תכלת לפיכך דמיו יקרים". ויש לעיין במימרא זו מה באה ללמדנו.

והנראה לפרש כל המימרא בעזה"י עפ"י סוד ענין התכלת המבואר בהרבה מקומות שהתכלת הוא גוון מדת המלכות,¹ והוא לבוש מלכות כדאמרו חז"ל (מדרש הגדול במדבר ד): "שכן דרכן של מלכים פורפירא שלהן תכלת", וכמו שהארכנו בזה במקום אחר שסוד החלזון הוא הנברא המורה על המדה שעל ידה מתגלה מלכותו יתברך בעולם.

ארבע תכונות בחלזון כנגד ארבעה חלקים בנבראים

הנה הגמרא הזכירה ד' תכונות לחלזון, ונראה לפרש אלו ד' תכונות עפ"י יסוד ידוע ומפורסם, והוא שכל דבר יש לו ד' חלקים: חומר, צורה, פועל ותכלית (ע' בספר מילות היגיון להרמב"ם רפ"ט, וביאור הגר"א בתחילת פירושו לספר משלי, וכן בפירוש המלבי"ם שם). ופשוט דאלו ד' חלקים הם כנגד ד' חלקים שבנבראים: גוף, נפש, רוח ונשמה.

הגוף ידוע שהוא כנגד החומר, שהוא חומריות הנברא אשר יסודו הוא עפר מן האדמה, והוא העפריות החמרית שהוא גס.

הצורה כנגד הנפש, כמו שהזכיר המהר"ל בהרבה מקומות, והבנתו שהנפש היא החיות הנמצא בתוך הגוף, ותכונות הנפש נותן צורה לגוף, שהגוף הוא רק

¹ כמבואר בזהר בהרבה מקומות וכן הוא בהרבה כתבי ח"נ כגון ר' חיים ויטאל בשער מאמרי רשב"י, ובספר הפרדס להרמ"ק שער י.

גולם לעצמו, והנפש ממלא אותו ומשוי ליה כלי (כמבואר בנפש החיים שער א פרק טו), וצורת הכלי הוא כפי תכונת הנפש, כידוע בענין של חכמת הפרצוף. הפועל הוא כנגד הרוח, שהרוח הוא 'כוח התנועה'² להפעיל מעשה, שינוי מצב או שינוי מקום, והוא כוח 'הפועל' על הנבראים, והוא כוח שאינו מזוהה כבתוך הגוף אלא חוץ ממנו ומשם פועל עליו³ (כמבואר בנפש החיים שם). התכלית כנגד הנשמה, שהנשמה היא סוד הנברא, היא הסוד של תפקידו ומקומו במערכת העולם, והיא מעלתו העליונה של הנברא באשר היא חלקו בקיום רצונו יתברך בהבאת העולם אל תכליתו שהוא גילוי ייחודו יתברך בהתגלות שלמותו בסוף (ע' דעת תבונות סי' נג-נה).⁴

אלו ד' תכונות הנזכרות בחלזון הן בהקבלה לאלו ד' חלקים של הנברא. א) על 'גופו' – שהוא דומה לים. ב) על 'ברייתו' – שפירשו רש"י ורבינו גרשום שהיא 'צורתו', תבנית דיוקנו, שהוא דומה לדג. ג) על 'פועלו' – התנועה שמעלהו אחד לשבעים שנה. ד) על 'תכליתו' – שמדמו צובעים תכלת. והם הד' חלקים: חומר, צורה, פועל ותכלית; גוף, נפש, רוח ונשמה. ובזה נבאר בעזה"י כוונת המימרא שכל אחד מחלקי החלזון מורה על מדת המלכות באותו חלק.

גופו דומה לים

הנה ידוע ש'ים' הוא אחד מן הכינויים לשם אדנות שהוא השם המורה על מדת המלכות, כמפורש בשערי אורה (שער א), וזו לשונו: "ולפעמים נקרא שם אדני"

² כמה שנאמר (ישעיהו מב, ה): "כה אמר הא-ל ה'... נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה".

³ כענין "ועבר עליו רוח קנאה". וכמו שכתוב "ורוח א-להים מרחפת על פני המים".

⁴ ובאמת ד' תכונות הללו הן מושרשות בד' היסודות אש רוח מים ועפר. ע' ברמב"ן עה"פ "והארץ היתה תהו ובהו וחושך על פני תהום ורוח א-להים מרחפת על פני המים", שסדר היקף העולם הוא העפר למטה והמים מקיף על הארץ, והאוויר מקיף על המים, ואש מקיף על האוויר. ועי"ש שהעפר והמים הם מעורבים והוא קרקע הים שנקרא תהום, והיקף מלמעלה הוא האש הנקרא חושך על פני תהום, והרוח מנשבת ותיכנס בחושך ומרחפת על המים. עי"ש.

(שם המלכות) בכנוי ים, והטעם כי כל מיני הברכות והשפע והאצילות נמשכים אליו כדמיון הנחלים, וזהו סוד 'כל הנחלים הולכים אל הים', ולשון ים הוא הקרקע המחזיק את המים, כאמרו 'כמים לים מכסים', ואומר 'ולמקוה המים קרא ימים', הרי בית קבול המים נקרא י"ם".

ולפי ענין ביאורו יוצא שהים מכינויי השם אדנות המורה על מדת המלכות – כוונתו לקרקע הים המחזיק את המים, שכמו שהים הוא כלי קיבול שכל כולו הוא לקבל המים מכל השפעות הנחלים היורדים לתוכו, ואין עצמיותו רק עפר קרקע מקוה המים, כך מדת המלכות לית ליה מגרמיה כלום אלא היא כלי קיבול לקבל את כל ההשפעות מההשפעות העליונות. והוא ענין הגוף הדומם הנ"ל, שאינו אלא עפר מן האדמה, אבל הוא כלי לקבל החיות והנפש מן המקורות העליונים. החלזון הזה שמורה על מדת המלכות בעולם, הוא נברא שפל אשר לית ליה מגרמיה כלום, והוא תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם, הוא זה שגופו דומה לים, חומר גופו דומה לחומר גוף הים (דהיינו קרקע הים),⁵ וגם מראה גופו, שהוא חיצוניות לבוש החומר, דומה למראה הים. וזהו הסוד שחמירותו הוא חמירות המורה על חלק החמרי דמדת המלכות, שהוא גוף התחתון השפל במעמקים המוכן לקבל מהשפעות העליונים.

ברייתו דומה לדג

סוד ענין הדגים מבוארים על ידי הרמח"ל בספרו אדיר במרום (עמ' רצד), וזו לשונו: "כי הדג הוא סוד היסוד בשעת הזיווג, שהוא מכוסה ממש בתוך הנוקבא בים שבה, בסוד היסוד שלה המעלה מיין נוקבין, שהוא ממש סוד הים כמבואר במקום אחר". קצת ביאור לדברים אלו, שהמלכות מקבלת ההשפעות מן המדות

⁵ וכן מצינו להפליא לגבי החלזון של הארגמון קהה קוצים שהוכיחו בראיות מוכיחות שזהו החלזון שמדמו צובעים תכלת, שחומר גופו נראה כקרקע הים, והוא כאחד הסלעים מקרקע הים – וכשמו כן הוא שנקרא Rock Snail ('חלזון צור'), וגם פליניוס כתב שקראו אותו 'צרוור פורפורה' – והוא נמצא בים בין הסלעים ומקצת טמון בחול עד שקשה לזהותו ולהבדילו מבין הסלעים שמסביבו, שנראה ממש כמותם. ועוד במקומם הם 'שפני טמוני חול' – ספון וטמון בקרקע הים, וידוע שמקומו של נברא אינו דבר מקרה אלא הוא חלק מזהותו.

העליונות, והיא מקבלת ממדת היסוד. וכשמדת היסוד שהוא מן הזכר מתדבק למדת המלכות, שהיא הנוקבא, להשפיע אליה, נמצא חלק ממדת היסוד יורד לתוך הנוקבא בשעת הזיווג, "מכוסה ממש בתוך הנוקבא בים שבה", ונמצא בתוך מדת היסוד שבמלכות, החלק שלה שמעלה אותה להתדבק ביסוד המשפיע. והוא ענין ברכת יוסף שהוא מדת היסוד, "וידגו לרוב בקרב הארץ", שיפירה וירבה כדגים בתוך הים, שנמצא בו כוח המשפיע בזיווג בתוך ים הנוקבא. לענייננו ביאור דמות הדג, שהדג הוא סוד היסוד בשעת הזיווג, והוא כוח המשפיע בתוך הזיווג, אבל החלזון הזה שהוא מורה על מדת המלכות ברייתו דומה לדג, ואינו דג עצמו, שאין המלכות חלק המשפיע שבזיווג (אלא היא הנוקבא המקבלת השפעה), אולם הכוח שלה לקבל השפעה נובע מתוך המדה שבה "יסוד שבמלכות", שיש לה התעוררות ממדת היסוד שבה להתדבק למדת היסוד העליון, ובתוך זה יורד ונכנס השפעת היסוד, ומשם מתפשט לשאר המלכות.

מלכות כשהיא לעצמה אינה אלא כגולם, חומר בלי צורה; ההתעוררות מן היסוד שבמלכות, דהיינו הרצון להיות נטפל אל המשפיע ולקבל צורה מן המשפיע, היא מה שעושה מוכנה לקבל צורה. כשהיא מוכנה לקבל צורה, אז יש רוח שיוצא מן היסוד לתוכה לתת לגולם הזה צורה,⁶ ולשוותה כלי לקבל ההשפעה. ואז היא ככלי מוכן לקבל השפעה מן היסוד.

ולכן יש להבין מה שברייתו של החלזון דומה לדג, שברייתו שהוא צורת החומר הנובע משורש תכונת הנפש והחיות הממלא את הגוף כנ"ל (הבא מן היסוד), הוא יסוד שבמלכות, מקום של קבלת נפש מן המשפיע ומקום מילוי החיות בתוך הגוף. לכן דמות ברייתו הוא כדג, שהדג הוא סוד היסוד בשעת

⁶ והוא סוד בנימין, יסוד דנוקבא, כמ"ש האריז"ל שהוא הרוחא דשדי בעלה בגוה בביאה ראשונה לשויה כלי קיבול לקבל השפעה בסוד הזיווג. וכענין מה שכתב נפש החיים הנ"ל הנפש שנכנס לגוף ומייצרו ונותן לו צורה.

הזיווג, ויסוד שבמלכות הוא חלק המלכות המתדבק ביסוד ומקבל צורה ממנו, והוא צורת ברייתו (יסוד) של חומר גופו (שבמלכות) שדומה לדג.⁷ על כן גופו – החומר עצמו – דומה לים, והוא כקרקע הים, וברייתו – שהוא צורת החומר הזה שדומה לים – דומה לדג.⁸ במילים אחרות, יותר פשוטות אבל פחות מוגדרות: קרקע מקוה הים הוא גוף מדת המלכות; המים שבים הם ההשפעה היורדת אל תוך מדת המלכות; הדגים הם הנבראים אשר שייכים למים שבתוך הים, ההשפעה היורדת ונמצאת בתוך הים; החלזון הוא הנברא ששייך לים עצמו, ומכל מקום התכונה שבו המשתייכת לקבלת המים שבים, היא מה שדומה לדג (הנברא של מים שבים).

עולה אחד לשבעים שנה

בתכונה זו יש שני דברים להגדיר: ענין העלייה מתוך הים וענין הזמן אחד לשבעים שנה.

ענין עלייה מתוך הים

כבר ביארנו לעיל ש'ים' שהוא כינוי למלכותו יתברך, והוא המלכות הנמצא למטה בארעא עובד גבורתיה, והוא תכלת דומה לים,⁹ וכנגדו מלכותו בשמי

⁷ ועוד יש להוסיף שיסוד זה נרמז באותיות מלת 'תכלת', הבנוי ממלת 'כל' ומונח בין ב' אותיות תי"ו. שמדת 'כל' הוא כינוי למדת היסוד, והוא גם כינוי לשם המלכות כמ"ש בשערי אורה (שם) וז"ל שהרי כל מיני השפע והאצילות וכל מיני הברכות והקיום כולן נכנסים בתוכו, ונקרא כ"ל לפי שהכל בו וכו' ועוד, כי יסוד המדה שהיא למעלה משם זה נקראת כל עכ"ל. לך ה' הגדולה וכו' כי 'כל' בשמים ובארץ לך ה' הממלכה. וע' במאורי אור (אות ת') שהאות ת' תמיד מורה על מדת המלכות. ובזה יש לפרש שהוא השפעת היסוד הנמצא בתוך מדת המלכות הכוללו ומקיפו.

⁸ וכן ראינו בחוש במין זה של הארגמון קהה קוצים, שהגוף שלו שהוא היקף הצדף הדומה לסלע מקרקע הים, צורת זה הצדף יש לו דמות דג.

⁹ הכוונה 'תכלת דומה לים' היינו למראה הים במילואו, דהיינו מדת המלכות במה שהוא כולל השפעות מכל המדות יחד (שפע השבע נחלים ההולכים אל הים), כמבואר בזהר (ח"ב רלה ע"ב) ושאר ספרים שתכלת הוא הגוון הכולל את כל הגוונים יחד (וכמ"ש בענין המילה 'תכלת' שהוא מלכות הכולל בתוכו 'כל'). ואין לפרש הגוון הנזכר כאן 'דומה לים' לגוף הים לבד – דהיינו הכלי דמקוה הים של מלכות דארעא, כענין החלזון שגופו דומה לים – דהתם מדבר על חומר גוף

מרומא עלאה הנרמז ברקיע, והוא הים דומה לרקיע, וכנגדו מלכותו דלעלם ולעלמי עלמיא, שהוא שמים מעל השמים, והוא הרקיע דומה לכסא הכבוד. והחלזון שהוא הבריה שעל ידו בא גילוי מלכותו יתברך למטה בארץ, ענין עלייתו מתהום הים להיות בגלוי על הארץ, הוא ענין של גילוי מלכותו יתברך (שהיה מאז בנסתר במקומו במעמקי ים) להתגלות בעולם של בני אדם בארעא עובד גבורתיה'. ונבאר יותר לקמן בעזה"י.

ענין שבועים שנה

מצינו בכתובים ד' פעמים ענין של שבועים שנה, והוא ימות דוד המלך, שמלך בשנת שלשים ומלך ארבעים שנה, והוא הנזכר בישעיהו (כג, טו) "ונשכחת צר שבועים שנה כימי מלך אחד". וגם ימי שנותינו שבועים שנה, שני חיי האדם. גלות בבל שבועים שנה. ונשכחת צר שבועים שנה בנבואה הנ"ל.

סוד ענין כל אלו שבועים שנה הוא סוד התגברות מדת המלכות, שהמלכות הוא המדה השביעית, "לך ה' הגדולה והגבורה... לך ה' הממלכה". והשבועים כידוע הוא שכל אחת מהשבע כוללת את שלמות עשר הספירות בתוכה, שהיא שלמות אותה מדה. ולכל זמן ועת לכל חפץ, ולכן לכל אחד משבועים חלקי המדות יש לו שנה, והכלל של כל השבועים יחד הוא מדת המלכות שבמלכות, שהיא המקבלת מכל המדות וכוללם יחד. וענין אחת לשבועים שנה, סודו הוא השנה של גילוי התגברות מלכות שבמלכות.¹⁰

החלזון הדומה לגוף מדת המלכות, בהיותו כלי לקבל השפעתו יתברך לגלות מלכותו בארעא כמש"כ לעיל. מה שאין כן גוון התכלת שהוא דומה לים מורה על כלל מדת המלכות, במה שהיא כוללת את כל המדות בתוכה ומלבישתן בתכלת.

ועוד, כוונה זו שהסתכלות במראה הים מביאה לזכרון מלכותו יתברך למעלה נעוצה בזה שמלכותו דארעא היא תכלית ההשתלשלות הבא מלמעלה דרך הרקיע, הבא ממלכות דשמי שמיא. והשתלשלות זו מתגשמת בכך שהים מקבל השפעות של כל הנחלים ההולכים אל הים, והנחלים שורשם בגשם ובשלג היורד מן השמים על ההרים, ושורש השקיה זו בא ממקום גבוה מאתו יתברך 'משקה הרים מעליותיו', והוא ענין מפתח הגשמים המונח דוקא ביד הקב"ה, והשתלשלות זו נרמזת בדמיון המשולש של ים-רקיע-כסא.

¹⁰ ע' זהר וארא כז ע"ב; בא לד ע"ב.

ובזה נוכל להבין קצת מהענינים הנ"ל. דוד המלך מדתו היתה מדת המלכות, לבו לב כל ישראל. וכמו שמלכות לית ליה מגרמיה כלום, אין כוח חיות מצד עצמו כלל רק מה שמקבל מהשפעות העליונים, כך דוד המלך ע"ה לא היה לו קיום כלל, והיה עלול למות מיד בלידתו. אלא שקיבל חיים מן אדם הראשון (זוהר ח"א צא ע"ב), הראש של כל מין האנושי, וקיבל דווקא שבעים שנה, שהוא שלמות דמלכות, ואפילו יום אחד לא הוסיף הקב"ה ולא החסיר (שבת ל ע"א), והגיעו חייו לתכליתם בשבת דווקא, שהוא יום המלכות.

וענין זה של "נשכחת צר שבעים שנה כימי מלך אחד", יש לבאר עפ"י היסוד המבואר בנבואות ישעיה ויחזקאל ובמדרשים שצור היא מלכות עולם הגשמי,¹¹ ונתקלקל מלכותו שתלה גדלותו בעצמו ולא מצד שהוא מקבל מן השפעה העליונה, שעזב דעתו שהיה לו בתחילה שהכיר בגדלות דוד המלך והיו לו אחוה ורעות עמו. לכן נשכחת לע' שנה כימי מלך אחד, דוד המלך, שלשבעים שנה, זמן שלמות המלכות, תיבטל גאות מלכותו הגשמי ותתגבר הידיעה שלה' המלוכה. ואז מקץ שבעים שנה יכירו שאין מלכותו כשהוא לעצמו כלום אלא "והיה סחרה ואתננה קדש לה' לא יאצר ולא יחסן כי ליושבים לפני ה' יהיה סחרה" (ישעיה שם, יח).

זה ששני חיי אדם שבעים שנה, הוא גם כן מענין זה, ע' במהר"ל (חידושי אגרות ע"ז דף ד ע"ב ד"ה ועוד יש לך להבין), מכיון שהמלך הוא כלל העם (על כן נקרא 'אחד העם'), ודוד היה ההתחלה, לכן שנות חיי האדם תלויות בשנות דוד המלך ע"ש. וכיון דע' שנה הוא שלמות החיים להשלים כל המדות עד מלכות, זהו סתם שנות חיי כל אדם.

גלות בבל דהוה שבעים שנה מפורש בקרא (דה"ב לו, כא): "למלאות דבר ה' בפי ירמיהו עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה למלאות שבעים שנה". והוא לתיקון עוון ביטול שמיטה ויובל. שעיקר מצותה של שביתת השביעית הוא גילוי מלכותו יתברך בעולם ע"י ביטול עבודת האדם מן האדמה, והיא במעגל כל שבע שנים, וכן יובל כידוע שהוא אחר שבע פעמים שבע. ובעוון

¹¹ ע' בתשועת עולמים לרמ"ד וואלי (פרק כג) שצור היא נוקבא דמסאבותא.

ביטול גילוי המלכות שהוא בתכליתו שבעים, הוגלה ישראל לבבל ונשארה ארץ ישראל שממה לשבעים שנה בלי עבודת האדם, ובזה נתגלה בשיעור שלמות המלכות, שאין כוח ממשלת האדם מנהיג את ישראל אלא הכוח לזה בא רק ממנו יתברך.

עונש שבעים שנה דגלות בבל היה כעין עונש נשכחת צור שבעים שנה, אלא שבאמת חלוקים הם ביסודם. קלקול צור היה קלקול של כפירה במלכות עצמו, פירוש התנגדות למלכותו יתברך מצד מקבל השפעת המלכות, שהתגאה לשמים לכפור בהיותה מקבלת מן ההשפעה העליונה, אלא תלה שכל אסיפת הונה היא מקבצת בכוח עצמה מן העולם הגשמי. לכן עונשה היה שהפסיק ממנה כל סוחריה, ולא היה ביכולתה לקבל כלל. לעומת זאת הקלקול שהביא ישראל לעונש שבעים שנה של גלות בבל היה קלקול בכפירת גילוי המלכות מן מקורה, דהיינו שהיתה כפירה מצד המשפיע, שהמלכות מתגלה דוקא ע"י שביתת עבודת בן אדם, שדווקא ששת ימים תעשה מלאכתך, והוא זמן העבודה, אבל ביום השביעי שבת לה' א-לקיך, אין שום מלאכה והוא יום השייך דווקא לה' א-לקיך (ומכיון שמלאכת כל ששת ימים הוא לקראת התכלית שבת, מתגלה למפרע שכל ששת הימים הם גם לה' א-לקיך). אבל כשישראל לא שבתו השביעית, והיתה עבודת האדם בכל שבע השנים, לא נתנו מקום לגילוי כבוד מלכותו. לכן ענשם היה גלות, לעזוב את האדמה לגמרי, שאינם ראויים להשתתף עם הקב"ה להיות חלק מן המשפיע בעבודתם בארץ.

ענין עליית החלזון אחת לע' שנה

ובזה יש לבאר ענייננו, שהחלזון שהוא הבריה המסמלת את מדת המלכות בארעא כנ"ל, כוח פעולת התנועה שלו עולה אחד לשבעים שנה. דהיינו כמו שביארנו לעיל, שאחד לשבעים שנה היינו התגברות וגילוי מדת המלכות בשנת השבעים, שנת מלכות שבמלכות, כך החלזון הזה עולה ממעמקי הים להיות בגלוי על הארץ מקום עבודת האדם, ודבר זה מורה על גילוי ייחוד מלכותו יתברך בארץ – שבשאר שנות השבעים, האדם צריך לעבוד ולילך אחריו בים שהוא משל לכניסה לתוך ידיעת מלכותו יתברך, לצוד החלזון לעשות ממנו

תכלת שהיא מורה על זכרון מלכותו יתברך (ע"י דמות גוון הים שהוא מלכותו דקדושה למטה, שהוא כעין גוון הרקיע מלכותו דלמעלה, שהוא כעין גוון דכסא כבוד מלכותו העולה על הכל), והוא לובשו על בגדיו כל ימיו על הארץ, ועל ידו יזכור ייחוד מלכותו יתברך תמיד; אבל בשנת השבעים עולה החלזון מעצמו, בלי שום פעולה מצד האדם, והוא ענין שביתה דיום השבת,¹² שאז מתגלה לך ה' הממלכה. ועלייה זו של החלזון מן הים על היבשה היא מכוח פליטת הים (מלכות דקדושה), לגלות מלכותו על הארץ ע"י מצות פתיל תכלת היוצא ממנו,¹³ כענין מעין לעתיד לבוא "ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים".

ועוד יש להוסיף הסבר עפ"י מש"כ הזהר (וארא כז ע"ב, וע"ש בפי' מתוק מדבש) משל לעניינים סודיים, וכתוב שם על התנין הגדול (הלוייתן) שמצד הרע כשהוא מסתובב בַּאֲוֵרִים (שהם הכלים של ספירות הקליפות) כל הדגים בורחים ממנו ועולים לתוך הים (שהוא מלכות דקדושה). ואחת לשבעים שנה רובץ בצד הנצח

¹² ויש לומר שהוא ענין הדוגמא של החלזון במלאכות שבת של צידה ודישה: "הצד חלזון והפוצעו... חייב שחיים" (שבת עה ע"א), שהוא ענין עבודת האדם בעולם הזה להשיג ולגלות ייחודו יתברך בעולם. שעבודת האדם היא לצאת לעלות אחר השגות רוחניות וקדושה מה שנמצא חוץ מגבול השגות הבריאה הגשמית, ולצוד את ההשגות האלו ולהביאן אל תוך החיים הגשמיים שלו. והוא פוצע אותן, דהיינו שהוא שובר את הקליפות החיצוניות המונע מלהשיג פנימיות העניינים, והוא מוציא מהן את סודו. אבל יום השבת, יום ומלאה הארץ דעה את ה', הוא הזמן של שביתה ממלאכה זו, שהגילוי יוצא מעצמו.

¹³ וגם דבר זה מתאים באופן נפלא עם החלזון, שבאמת כמעט לא מצינו שהים פולט בעלי חיים ובפרט בהמון רב כמו שחז"ל מדברים על ענין החלזון. אבל יש חוץ מן הכלל אחד, והוא שמצינו בטבע שבתקופות רחוקות מאוד נוצרים גלים של קרירות הסוחפים את קרקעית הים, ומזעזעים את החלזונות הנאחזים בה, ורוח תת-ימית מעלה אותם מהים והם נפליים על החוף במליונים. ועל פי מ"ש בפנימיות העניינים, מקרה זה נתפרש להפליא, שהים, שהוא סוד מלכות דקדושה, הוא הרוח הפועל להוציא החלזון ממנו להעלותו על היבשה, להזמינו לבני אדם לעשות ממנו תכלת.

וזה שהוזכר בגמרא הזמן של עולה אחד לשבעים שנה יש לומר שבאמת כך היתה ההנהגה כשבני ישראל היו מקיימים מצות תכלת, והנהיג הקב"ה בהשגחתו שהים יעלה באופן הנ"ל את החלזונות להמציא התכלת לכלל ישראל בלי לטרוח אחריו. ואין זה עלייה בדרך נס כלל, אלא מסדר העולם הוא (כמו שרואים שהוא כוח טבעי) המכוון לפי הנהגתו יתברך.

דמלכות, ואחת לשבעים שנה רובץ בצד ההוד דמלכות. ומתגבר כוחו, ועל ידו מעורר הקליפות לעשות דין בכעס, ומתערבים אלו היאורים לגוון תכלת שחור (תכלת הוא מלכות, והשחור הוא הדין שבו, וזה מפני שהתנין מתקרב לצד המלכות דקדושה, הנמשל לים, להפעיל על ידו דין). וזקף זנבו (יסודו הטמא) ומכה למעלה ומכה למטה וכולם בורחים מפחדו (והוא כוח הדין שמצד הטומאה מגיע לדרגת יסוד שבמלכות). ואז קם התעוררות מצד מלכות דקדושה מי שתשים קולר בלחייו של התנין הגדול, ואז כל הקליפות מתפזרות, ומלאכי הדין לוקחים את התנין הגדול ונוקבים פניו בצד לחייו ומכניסים אותו לנקב של תהום הגדול. כך עושים אחת לשבעים שנה, ועל זה כולם מודים ומברכים להקב"ה ואומרים בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו, ע"כ דברי הזוהר. וכעין ענין זה מצינו במסכת בבא בתרא (עה ע"א) בדרשות חז"ל על פסוקי איוב (מא, כג-כד): "ירתיה כסיר מצולה ים ישם כמרקחה. אחריו יאיר נתיב יחשב תהום לשיבה".

אמר רבי יוחנן בשעה שלויתן רעב מוציא הבל מפיו ומרתיח כל מימות שבמצולה, שנאמר "ירתיה כסיר מצולה"... ובשעה שצמא עושה תלמים תלמים בים, שנאמר "אחריו יאיר נתיב". אמר רב אחא בר יעקב אין תהום חוזר לאיתנו (רש"י, מרוב מים שחסרו) עד שבעים שנה, שנאמר "יחשוב תהום לשיבה", ואין שיבה פחותה משבעים [שנה]. אמר רבה א"ר יוחנן עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן, שנאמר (איוב מ, ל) "יכרו עליו חברים"...

על פי הזוהר הנ"ל ניתן להבין דרשות אלו, שיש כוח ללויתן לעורר דינים ולהפעיל רעות בעולם, ודבר זה מחסר מי הים, דהיינו שהתגברות הלויתן לזון מן העולם בהפעלת רעותו גורם מיעוט של גילוי כבוד מלכותו יתברך בעולם. אבל אחת לשבעים שנה חוזר הים לאיתנו, בשנת מלכות שבמלכות מתגבר גילוי מלכות דקדושה בעולם בתוקפו הגמור, ובאותו שעה נתבטל כוח שליטת הלויתן. ואז המשך בדרשת רבי יוחנן שעתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים מבשרו של לויתן, דהיינו שסוף ותכלית כל התגברות הרע בעולם אינו אלא למען גילוי כבוד מלכותו יתברך האמתי על ידי הצדיקים, בזה שעמדו בנסיון נגד יצרם הרע בכוח

הבחירה שלהם. והוא מיסוד שנת השבעים מעין עולם הבא כנ"ל אשר ימלא כל הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. ועל פי זה יש לפרש יותר הענין של עולה אחד לשבעים שנה הנאמר בחלזון דתכלת, שבשנה זו שהתנין הטמא הזה התקרב אל מדת המלכות דקדושה להוציא גוון תכלת שחור, לעורר דינים בכעס על העולם, ופתאום ונהפוך הוא, ונלכד מכוח התעוררות ממדת המלכות שבקדושה השוכן בים, ובאותו שעה תהום הים שהוא מלכות דקדושה חוזר לאיתנו לגלות אמיתות מלכותו יתברך בעולם, ואז הים מתנווד להוציא גוון התכלת לצד הקדושה, והיינו בהעלאת החלזון ממעמקי הים להשתמש בהם לתכלת דמצות ציצית.¹⁴

ומדמו צובעים תכלת

חלזון זה אשר הוא סמל לבריה שפלה תולעת ולא איש ולית ליה מגרמיה כלום, דווקא על ידו מתגלה כבוד מלכותו יתברך בארעא, וזו תכליתו. ודבר זה מתגשם בתכליתו 'מדמו צובעים תכלת', שעל ידו מתגלה בעולם גוון המלכות, ובו מכירים ומכבדים מלכותו. מכירים מלכותו בתכלת דציצית, תכלת דומה לים וים דומה לרקיע ורקיע דומה לכסא הכבוד. ובו אנו מכבדים מלכותו, כדכתיב (תהלים כב, ז) "ואנכי תולעת ולא איש" וכו' (במדרש תהלים, כב): "ר' יהושע בן לוי אמר אני הוא שהלבשתיך פורפרייה על הים", ובמדרש הגדול (הנ"ל): "שכן דרכן של מלכים פורפירא שלהן תכלת", ועל כן הארון מתלבש בתכלת.

סיכום ארבע התכונות

היוצא לן שאלו ד' תכונות דחלזון הם ד' תכונות של מלכות, בחומר בצורה בפועל ובתכלית, דהיינו בגופו בצורתו בפועל ובתפקידו. וכולן על ענין הים

¹⁴ בענין העלאת החלזון במקום נפילת התנין, הארכנו במקום אחר שענין הנחש והתולעת הם שני הפכים, הנחש משורש הרע היוצא מהסתור ייחודו יתברך, מה שאין כן התולעת היא ביטול הישות בפני האדון ברוך הוא, ובה מתגלה ייחודו יתברך בעולם, כמו שדוד המלך היה מודמה עצמו לתולעת, 'ואנכי תולעת ולא איש'. על כן יש יחס בין התנין והחלזון, כשזה נופל זה קם.

שהוא סוד מלכות, דהיינו שגופו דומה לגוף הים, צורתו דומה לצורת דג (יסוד) שבים, פועלו פעולת פליטת סוד הים, ותכליתו הוא לגלות דמות גוון הים.

לפיכך דמיו יקרים

ונראה להוסיף: "לפיכך דמיו יקרים", דהיינו דוקא מתוך זה שהוא בריה שפלה אשר לית ליה מגרמיה כלום ואינו שוה לכלום מצד עצמו, ובטל לגמרי לחסדו של הקב"ה, מזה הוא זוכה לתכלית הזאת של "מדמו צובעים תכלת", וזה מביא לו שווי יקר עד מאוד, חותם של זהב.¹⁵

---

¹⁵ והנלע"ד כי לפי מה שביררנו הברייתא היא סמך נפלא שהארגמון קהה קוצים הוא החלזון של התכלת, ופקע כל הערעורים שהמתנגדים ערערו עליו מכוח האי ברייתא. כל כלי יוצר עליך לא יצלה.